

Justitiële verkenningen

jrg. 28, nr. 3, april 2002

Sport en criminaliteit

Voorwoord

Sport en criminaliteit vormen een ongemakkelijke combinatie. Veel sportliefhebbers zijn fan, waardoor slecht nieuws over hun idolen of favoriete club niet welkom is. Sporthelden en clubs kunnen niet zelden rekenen op een trouwe en soms fanatieke aanhang. Zij laten beschuldigingen van criminaliteit niet over hun kant gaan en zullen die ontkennen of vergoelijken. Het imago van de sport vertoont romantische trekken: opoffering, toewijding, volharding, eerlijke strijd en niet te vergeten winnaars. Wie wil zich daarmee niet identificeren? In de sport zien we 'het ware' - de beste wint - en 'het goede' graag samenvallen. De laatste tijd wordt het ideaal gecompleteerd door ook 'het schone' daarin te betrekken. Zie de *Playboy* waarin schaatssters en tennissters worden afgebeeld, de steeds sexier outfits en sportieve heren, zoals als Rintje Ritsma of David Beckham, die hun schoonheid graag etaleren.

In dit licht is het niet verwonderlijk dat de associatie van sport met criminaliteit als onprettig wordt ervaren. Met de toenemende verzakelijking van de sport komen echter steeds meer zaken aan het licht die moeilijk anders dan crimineel genoemd kunnen worden. Op basis van criminologische theorieën is ook niet anders te verwachten. De controlemechanismen in de sportwereld zijn veelal zwak en de pakkans klein. De gelegenheden zijn talrijk en de 'stakes' hoog. Er is sprake van duidelijke subculturen, waarin afwijkende normsystemen floreren. Er bestaat een sterke druk op het behalen van succes en het is slechts weinigen gegeven dit te bereiken. In een dergelijke situatie is de verleiding groot het succes dan maar langs niet legale weg trachten te bereiken. Het doel heiligt dan al gauw de middelen, zeker in een nogal gesloten wereld, bevolkt door mensen met 'tunnelzicht'. Uiteraard is dit alles een generalisatie. Niettemin zal het duidelijk zijn dat er geen enkele reden is om te menen dat de sportwereld gevrijwaard zou zijn van criminaliteit.

Dit themanummer van *Justitiële verkenningen* werpt vanuit verschillende invalshoeken nader licht op de combinatie sport en criminaliteit. De eerste twee artikelen, van R. Stokvis en B. Heere, gaan over corruptie en fraude in de sport. Het daaropvolgende artikel van J. de Boer gaat over een kwalijke uitwas van het transfersysteem, te weten de handel in jeugdige voetballers. De beide daarop volgende artikelen zijn meer juridisch van aard. H.T. van Staveren vraagt zich af hoe het dopingverbod in de sport juridisch kan worden gefundeerd. W. Bos en H. de Doelder stellen zich de vraag of er een taak voor het strafrecht is weggelegd op het terrein van de sport. Tenslotte draagt M. Theeboom overwegingen aan voor een oordeel over vechtsporten.

In het artikel van R. Stokvis gaat het over sportieve corruptie, vormen van corruptie die rechtstreeks van invloed zijn op het verloop en de uitslag van wedstrijden; sporters presteren dan minder dan ze kunnen. Stokvis onderscheidt twee modellen, het wedden-gerelateerde model en het politieke model. Zij verschillen in het type omkoper: de wedder, dan wel degene die mede via de sport politieke invloed tracht te verwerven. Mede op basis van een korte schets van wedden en sportspecifieke corruptie in de 19^e eeuw maakt Stokvis aannemelijk dat amateurbepalingen in de sport, althans voor een deel, hun oorsprong hebben in de wens het wedstrijdverloop te beschermen tegen interferentie door omkoping. Het politieke model kenmerkt zich door het optreden van rijke zakenlieden die met corruptie het succes van een

sportclub trachten te bevorderen. Daarmee beogen zij populariteit te verwerven, die zij kunnen omzetten in politieke invloed, die vervolgens weer kan worden gebruikt om zakelijke belangen te behartigen. Het meest beruchte schandaal uit deze categorie is de Franse zakenman en politicus Bernard Tapie, in zijn rol als voorzitter van Olympique Marseille. Een ander voorbeeld is natuurlijk Berlusconi, zij het dat in zijn geval tot nu toe niet sprake is geweest van bewezen corruptie. Aan het slot van zijn artikel concludeert Stokvis dat er weinig aanleiding is om te vermoeden dat er in Nederland sprake zou zijn van veel sportieve corruptie.

Het artikel van B. Heere is complementair aan dat van Stokvis. Dat gaat nu juist over criminaliteit die niet direct van invloed is op het wedstrijdverloop en de uitslag. De organisatie van grote sportieve evenementen is *big business* geworden. Een recent voorbeeld van criminaliteit in deze sfeer is het corruptieschandaal rond de aanwijzing van Salt Lake City als plaats voor de Olympische Winterspelen 2002. Heere spitst zijn artikel toe op malversaties in de voetbalwereld en de schimmige transfermarkt. In toenemende mate wedijveren clubs niet alleen sportief met elkaar maar ook economisch. De eerste component van deze ontwikkeling bestaat uit professionalisering van de organisatie, die met name tot uiting komt in enorme investeringen in stadions en in het aantrekken van professionele medewerkers voor management, marketing en technische zaken. Op basis van een historisch overzicht van de ontwikkeling van het professionaliseringsproces in Nederland concludeert Heere dat deze tendens steeds door internationale ontwikkelingen in gang is gezet. Hij concludeert voorts dat in dit professionaliseringsproces de grenzen van een correcte bedrijfsvoering menigmaal zijn overschreden. De tweede en belangrijkste component van de economische concurrentie tussen clubs bestaat uit de pogingen van clubs om de beste spelers aan te trekken. De voorbeelden van Heere maken duidelijk dat op deze transfermarkt regelmatig fraude voorkomt. Hij wijst daarbij in het bijzonder op de rol van zaakwaarnemers, die uit puur winstbejag handelen in spelers. Clubs beklagen zich enerzijds over het schimmige spel van transfers en obscure transacties, maar doen er anderzijds aan mee om hun Betaald Voetbal Organisatie financieel gezond te houden. Heere stelt dat deze problemen het best kunnen worden aangepakt met een bestuurlijke reorganisatie. Hij verwijst daarbij naar de Amerikaanse sportcompetities, waarbij de overkoepelende organisaties de clubs veel grotere restricties opleggen, in het bijzonder ook voor wat betreft de transfermogelijkheden. Gezien de tegengestelde belangen van clubs lijkt in Nederland een dergelijke regulerende organisatie, die de onderlinge economische concurrentie tussen clubs aan banden kan leggen – en daarmee ook de illegale praktijken – echter nog ver weg.

Het artikel van J. de Boer is een bewerking van het rapport *Scoren met kinderen* van Terre des Hommes. Hoewel over de omvang van de handel in jeugdige voetballers geen precieze cijfers bestaan, gaat het duidelijk niet om incidentele gevallen. Uit een schets van de situatie in enkele andere Europese landen blijkt dat bij de handel in jeugdige voetballers valse paspoorten een belangrijke rol spelen. Er zijn verschillende Nederlandse en internationale regels en voorschriften van toepassing: de Wet Arbeid Vreemdelingen, de strafrechtelijke bepalingen inzake mensenhandel, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en Fifa-reglementen. Het blijkt dat clubs met wisselend succes trachten de letter van de wet zodanig op te rekken dat hun praktijken doorgang kunnen vinden. Het artikel eindigt met aanbevelingen voor de Nederlandse overheid en de Fifa en een pleidooi voor een gezamenlijke Europese aanpak.

H.T. van Staveren beziet in zijn artikel de juridische basis van het 'dopingverbod' in de sport. Hij vraagt zich in het bijzonder af of het gerechtvaardigd is dat zware straffen kunnen worden opgelegd aan sporters die het dopingverbod hebben overtreden, ook indien de sporter daarvan geen enkel verwijt kan worden gemaakt. In zijn analyse staat het onderscheid tussen het intrinsieke doel van de sport (het wedstrijdspel als zodanig) en het extrinsieke doel (het

bevorderen van de maatschappelijke aanvaardbaarheid en aantrekkelijkheid van de betreffende sport) centraal. De sportregel die functioneert in het kader van de intrinsieke doelstelling van de sport is immuun voor de rechtsregel. Anders zou bijvoorbeeld een bokser kunnen worden vervolgd wegens mishandeling. Spelsancties zijn sancties die uitsluitend worden opgelegd ten behoeve van de ordening in de enkele wedstrijd. Sancties die worden opgelegd wegens gedrag dat strijdig is met extrinsieke doeleinden van de sport kunnen (veel) zwaarder zijn, zoals ontzetting uit de organisatie. Van Staveren betoogt dat bij sancties wegens gedrag dat strijdig is met extrinsieke doeleinden van de sport rekening dient te worden gehouden met de ernst van het begane feit en de mate van verwijtbaarheid enerzijds en anderzijds de proportionaliteit van de op te leggen sanctie. Van Staveren betoogt vervolgens dat het dopingverbod bedoeld is om de extrinsieke doelstellingen van de sport te beschermen. Aldus komt hij tot de conclusie dat bij sancties wegens overtreding van het dopingverbod, die verder strekken dan spelsancties, (meer) rekening moet worden gehouden met strafrechtelijke beginselen.

In hun artikel over straf- en tuchtrecht in de sport betrekken W. Bos en H. de Doelder de stelling dat er binnen de georganiseerde sport in beginsel slechts plaats is voor tuchtrecht. Voor het bestaan van tuchtrecht is essentieel dat er sprake is van een groep. Daarbinnen dienen zodanige relaties te bestaan dat sprake is van een zeker besef dat bepaalde gedragingen tegen de groepsnorm indruisen. Dit kan met name worden verwacht indien er sprake is van min of meer vrijwillig lidmaatschap van de groep. Bos en De Doelder stellen vervolgens dat naarmate minder van een dergelijke vrijwilligheid sprake is, strafrechtelijke normen sterker van zich doen spreken. In de beroepssport is niet sprake van volledig vrijwillig lidmaatschap. Zonder dat lidmaatschap zou men immers dat beroep niet kunnen uitoefenen. Zij concluderen daarom dat in de beroepssport zowel strafrechtelijke beginselen als privaatrechtelijke van toepassing zijn. Vanuit dit perspectief stellen zij bijvoorbeeld dat de straf voor de voetballer De Boer ten onrechte is opgelegd. Nu het duidelijk was dat de Boer geen schuld droeg (slachtoffer van een vervuild voedingssupplement) had hij niet mogen worden veroordeeld. Vanuit dit perspectief verkiezen zij ten aanzien van de bestrijding van dopinggebruik handhaving door een (goed functionerend) tuchtrecht boven strafrecht. Een volwassen tuchtrecht zou volgens Bos en de Doelder tenminste een tweetal onderwerpen beter moeten regelen dan nu veelal het geval is. Allereerst dat inbeschuldigingstelling en berechting niet door dezelfde persoon geschieden. En voorts dat de normen van het tuchtrecht voldoende duidelijk omschreven zijn.

Vechtsporten kennen met name bij jongeren een grote en groeiende populariteit in de Westerse wereld, zo constateert M. Theeboom. Sommigen associëren vechtsporten met criminaliteit, geweldpleging en agressie. Anderen roemen daarentegen de persoonlijkheidsvormende en opvoedende werking van vechtsport door jongeren. Theeboom onderscheidt een drietal beoordelingskaders. In de traditionele ('holistische') benadering ligt het accent op de eenheid tussen fysieke en spirituele aspecten ('vechtkunsten'). In de utilitaire benadering staat het oefenen van technieken in het teken van doeltreffendheid in een echte confrontatie. In de 'sportieve' benadering worden vechtsporten gezien als één van de hedendaagse sporten die in competitieverband kunnen worden beoefend en waarbij de toegelaten technieken zijn gereguleerd. Bij gebrek aan onderzoek en gezien de grote variatie in vechtsporten blijft het voornamelijk onduidelijk op welke wijze vechtsporten worden onderwezen en door jongeren worden beoefend. Daardoor is ook een oordeel over de positieve dan wel negatieve effecten voorlopig nog niet mogelijk.